

Memlekette ahlaklı kadın sayısının ahlaklı erkekten fazla olduğunu söylediğimde beğenirler. Kadınların genel olarak ahlakının erkeklerden daha iyi olduğuna. Belki fazla tanımadığımdan, belki de doğrudur.

Ancak bunun neticesi memleketin *iyi erkek* popülasyonunun az olduğunu, onlara iyi davranmak gerektiğini söylediğimde bozulurlar. Artık hangi tarafından alırsanız.

İnsanın ahlaki duruş geliştirmesi için gerekli cihazlardan hangilerine sahibiz? Sonuçları bilmiyoruz. Başkalarının söz ve davranışlarını, kendi hislerimize çaprazlayarak, bunları etrafımıza yansıtarak tanıdığımızı inanmaktan başka araç yok. Dünyadan ibaret bir düşüncenin peşindeilmek ilmek elenmeye tabi tutulduğunda, ahlakî kaygıların hemen hemen anlamsız olduğunu görüyoruz. Hiçbirinin dünyadan ibaret bir hayat için manası yok. O sebeple, *ahlak varsa, diyor, Tanrı olmalıdır*.

Lakin bu düşünce insan ahlakının hayvanî bir takım kaynaklardan beslenmediğini kabul edersek geçerli. Eğer insan ahlakının aslında güzel kıyafetlere bürünmüş hayvan ahlakı, sürü ahlakı olduğunu gösterirse, bütün bu düşünce çöker.

Çöker dediğimiz şu, yani hayvanların da bir ahlakı vardır, onlar da belli kurallara mecbur olmadıkları halde uyarlar, bununla *iyi* olurlar ve uymazlarsa *kötü* olurlar. Bunu işaret edebileceğimiz bir yer bulursak, *ahlak sadece insana mahsustur* diyemeyiz.

Lakin bir yandan da, aradığımız ahlakın *insan ahlakına* benzemesi meselesi var. İnsanın ahlakının farklı bir tarafı var, bu ahlakın *ezelden beri* olduğunu gösterme ihtiyacı, bu ahlakı kainatın merkezine yerleştirme ihtiyacı, bu ahlakı tanıtmaya ihtiyacı. Bu ahlakın hakikat olduğunu ve ahlakî doğruların başka türlü olamayacağına dair güven ihtiyacı.

Birbirimize ahlak empoze etmeye çalışıyoruz. Modern kabilelerimiz aslında *ahlak kabileleri*. İnsan ahlakına uygun insanlarla beraber olmak istiyor, onların çevresinde bulunmaktan hoşlanıyor ve diğerlerinden kaçıyor.

Bir *genel ahlak* tesis edip, insanların *hususî ahlaklarıyla uğraşmayı bırakmak* iddiası ne zaman başladı bilmiyorum. Modernlikle herhalde. Önceden böyle bir ayrım yoktu. Hususî ahlak ve genel ahlak birdi. Bunların arasında bir ayrım düşünmek mümkün değildi. çünkü ahlak dediğimiz şeyin tarifi tüm hayatı ilgilendiriyordu.

Şimdi insanların bize doğrudan bir zararı olmadığı sürece, nasıl yaşadıklarıyla ilgilenmiyoruz. İlgilenmek de istemiyoruz zaten. Çok fazla fikir, çok fazla laf var ve insanın her yediği halı açıklayacak kadar lafı mevcut. Şimdiye kadar işlediği suçu bir şekilde açıklayamayan kimseyi görmedim.

Bu ikisi arasında meydana gelen tefrik, ahlakın tek içeriğinin toplumun beğnmesi veya beğnememesinden ibaret kalmasına yol açıyor. İnsanların tek sorumlu oldukları merci toplumun geneli oluyor, bu toplumun geneli de insanların ancak temel ihtiyaçlarıyla meşgul.

Bu sebeple ahlak önemsizleşiyor. Dürüst göründükten sonra dürüst olmanın önemli bir faydası kalmıyor. Başarılı görünmek, bu başarının içine ne girdiğini çoğu insan bilmediği için, diğer tüm ahlakî doğrulardan daha önemli hale geliyor.

Toplumsal bu maddiyatçı değerlerine muhalif olup, hayatımın dairesi aha şuradan şurayadır dediğinde çocuklarının, torunlarının o daire içinde yetişmesi imkanı yok. Kendini ahlaklı sanarak yaşayıp gidersin ama çocukların o dairenin dışına çıkmak istediğinde, ya dünyayla anlaşmak, ya onları dünyaya terketmek zorunda kalacaksın.